

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

Conimex®

De Oosterse keuken thuis.

Slamat Makan – Smakelijk Eten.

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377

Voorzitter

T. Stein
Uytenbosch 22
3743 JD Baarn
tel. (035) 5420725

Algemeen Secretaris

J. Veldhuysen
Nieuwstraat 19
3743 BK Baarn
tel. (035) 5430479

Penningmeester

G.B. Roskamp-Nijenhuis,
Spoorstraat 7
3743 EG Baarn
tel. (035) 5423483

Overige bestuursleden

P.H. Feitz
tel. (035) 5414794

J. van Berkum
tel. (035) 5415949

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
De Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Oudheidkamer

J. van Dijk
De Aak 31
3742 GT Baarn
tel. (035) 5418332

Ledenadministratie

N. Kuyt-Smit
Van Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065

Werkgroep 'Baerne'

T. Biemans
Sophialaan 13
3743 CT Baarn
tel. (035) 5422951

Redactie Baerne

T. Biemans
F. Booy
H. Bronkhorst
G. Brouwer
J. Kruidenier
A. Twigt (lay-out)

**Bezoekadres en bezoektijden
Oudheidkamer**

Burgemeester Penstraat tussen
nr. 2 en 4. Open op maandagen
van 10 tot 12 uur en van 20 tot
22 uur, maar **niet** op de eerste
maandagavond van de maand
en **niet** op maandagavond in de
maanden juli en augustus.

Contributie

Per adres: € 14,- per jaar

Verzendkosten buiten Baarn

Bij betaling van de contributie
a.u.b. uw vrijwillige bijdrage in
de verzendkosten overmaken.

Bankrek.nr.: 30.47.28.292
Postbankrek.nr.: 41.92.133
Losse verkoop 'Baerne': € 2,50
Verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit en
Boekhandel Den Boer,
Laanstraat 69, Baarn.

Niets uit deze uitgave mag
worden veeleenvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke
toestemming van de redactie.

Het tijdschrift 'Baerne' komt mede tot
stand door Drukkerij Bakker Baarn.

INHOUD**pag.**

Jan ging, Teun kwam	<i>Jaap Kruidenier, Jan van der Kraats, Teun Stein</i>	2
Wandelen in de Laanstraat 12 (slot)	<i>Frits Booy</i>	5
'En nog zich strekt of het hem niet deert	<i>Gerard Brouwer</i>	11
Wie is de bisschop op ons stadszegel?	<i>Hans Bronkhorst</i>	19
Tolhuis	<i>Jaap Kruidenier</i>	21
Verenigingsnieuws		22

JAN GING, TEUN KWAM

In maart 2002 nam Jan van de Kraats op de algemene ledenvergadering afscheid als voorzitter van de Historische Kring 'Baerne'.

Helaas kreeg dit afscheid binnen onze Kring maar weinig aandacht.

Het aantal aanwezige leden op de jaarvergadering was beperkt en ook de redactie van 'Baerne' verzuimde in het septembernummer hierover te berichten.

Zeer ten onrechte overigens, want Jan heeft in zijn negen jaar durend voorzitterschap op uitstekende wijze leiding gegeven aan onze vereniging.

Door zijn grote mensenkennis, o.a. opgedaan als directeur van het Baarnse postkantoor, was hij in staat om te gaan met 'vogels van allerlei pluimage', waardoor hij een bindende kracht werd binnen onze Kring. Ook wist Jan goede externe contacten op te bouwen en te onderhouden, zoals met het gemeentebestuur van Baarn en organisaties als 'Tussen Vecht en Eem' (T.V.E.) en het '4 en 5 mei comité', waarvan hij tevens lid was. Het waren contacten die voor de vereniging van groot belang bleken te zijn.

Hoogtepunt in zijn 'loopbaan' was ongetwijfeld de viering van ons jubileum in 1999 en de verschijning van ons jubileumboek, waarvan hij mede-initiator was.

Voor zijn grote inzet en voor al het werk dat Jan in alle bescheidenheid voor de Kring verrichtte, zijn we hem veel dank verschuldigd.

We laten hem hieronder zelf aan het woord. Zijn opvolger Teun Stein stelt zich daarna aan u voor.

Jaap Kruidenier

Het was in het najaar van 1992 dat een bestuurslid van de Historische Kring mij belde en verraste met de vraag, of ik voorzitter van de vereniging wilde worden. Ik heb niet spontaan ja gezegd, maar heb gevraagd mij enige bedenktijd te gunnen.

Om de vergadersfeer te proeven en de bestuursleden te leren kennen heb ik enige vergaderingen van het bestuur bijgewoond, waarna ik de knoop heb doorgehakt en mij kandidaat heb gesteld. In de algemene vergadering van maart 1993 heb ik de voorzitters-

hamer van de heer Collard overgenomen.

De Kring zat midden in de verhuisperikelen. De ruimte onder het oude gemeentehuis moest kort daarna in verband met de verbouwing en uitbreiding worden ont-ruimd.

Er was veel werk aan de winkel om de kelder onder de Openbare Bibliotheek tijdig geschikt te maken als nieuwe huisvesting. Ik herinner mij dat een aantal leden zich hiervoor bijna dag en nacht heeft ingezet.

In de negen jaar van mijn voorzitterschap hebben de activiteiten rond de viering van vijftig jaar bevrijding in 1995 veel tijd en aandacht gevraagd. Als hoogtepunt wil ik het feest in 1999 ter gelegenheid van ons vijfentwintig bestaan noemen met de uitgave van ons boek 'Van Baerne tot Baarn'. Laat ik ook niet vergeten de jaarlijkse thematentoonstellingen in de oudheidkamer en ons verenigingstijdschrift 'Baerne' dat vier keer per jaar aan de leden wordt toegezonden. Mede dankzij ons jubileumboek, de tentoonstellingen en ons tijdschrift is de belangstelling voor de Baarnse historie merkbaar toegenomen. Dat moge ook blijken uit de gestage groei van ons ledenbestand in de afgelopen jaren. Graag spreek ik mijn waardering uit voor al degenen die hebben bijgedragen aan de verdere ontwikkeling van onze Kring.

Tot slot. Wat ik betreurt is dat ondanks de jarenlange inspanningen van het bestuur de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de verenigingsruimte nog niet verbeterd is. Met name de mensen die slecht ter been zijn - veelal ouderen -, zijn hiervan de dupe.

De gemeenteraad in de nieuwe samenstelling zou naar mijn mening dit probleem eindelijk eens moeten oplossen.

Jan van de Kraats
oud-voorzitter

Hoewel het lastig is om over jezelf te schrijven, zal ik proberen een beeld te schetsen van uw voorzitter door iets te schrijven over zijn verknochtheid aan Baarn en over zijn ervaring in diverse (bestuurs)functies.

Indien je roots in Baarn liggen en jezelf de meeste jaren daar hebt gewoond, is het niet verwonderlijk als je leven met Baarn en de geschiedenis van Baarn verweven is. Op 24 februari 1938 werd ik geboren in de Brinkstraat. Het pand (nummer 11) is jaren geleden gesloopt en huisvest nu de opvolger van de Primafoon. In dat pand was ook mijn moeder (Charlotte van Leersum) geboren. Mijn grootvader (die ik weliswaar nooit heb gekend, maar naar wie ik vernoemd ben) had een schildersbedrijf op de plek, die nu reisbureaus huisvest. In zijn tijd reden veel rijke mensen nog in koetsen en op zijn briefpapier stond dan ook dat hij naast huis- ook

rijtuigschilder was.

Mijn vader stamde uit een Baarns geslacht. Mijn overgrootvader was jachtopziener op het landgoed Buitenzorg en woonde op het terrein in het bos. Grootvader Stein werd daar geboren.

Tot mijn 25e jaar heb ik in Baarn gewoond en gewerkt. Toen ben ik psychologie gaan studeren aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

De keuze was niet zo moeilijk: het werd psychologie vanwege de belangstelling voor mensen en hun

drijfveren. Als afstudeerrichting werd bedrijfspsychologie gekozen vanwege mijn belangstelling voor het bedrijfsleven. Na eerst als selectiepsycholoog te hebben gewerkt bij een psychologisch adviesbureau heb ik daarna plm. 25 jaar gewerkt bij een drietal verzekeringsmaatschappijen steeds binnen afdelingen die direct met het Sociaal Beleid te maken hadden. Sinds 3 jaar begeleid ik twee dagen in de week mensen in het bedrijfsleven die al dan niet verplicht op zoek zijn naar een andere functie.

Na een onderbreking woon ik thans al weer 18 jaar in Baarn. In die tijd is de belangstelling voor bestuurlijke functies gerijpt. In de 15 jaren die achter mij liggen, ben ik bestuurlijk actief geweest (of nog) voor het CDA, de VVV, de (plaatselijke) Raad van Kerken en de Philatelistenvereniging.

Toen op 31 december 2001 Jan van de Kraats mij belde met de vraag, of ik voorzitter wilde worden van de Historische Kring, heb ik mij afgevraagd hoe leuk ik dat zou vinden. Mijn nieuwsgierigheid en belangstelling voor Baarn hebben daarbij de doorslag gegeven. Wel heb ik mijn bestuurslidmaatschap bij de VVV daarvoor neergelegd.

Tot op heden heb ik nog geen spijt van mijn keus, maar ik moet wel zeggen dat er als voorzitter van een Historische Kring meer op je afkomt dan ik mij had voorgesteld. Op de volgende algemene ledenvergadering (jaarvergadering) op 13 maart 2003 in de Speeldoos, hoop ik in het kort iets te vertellen over mijn ervaringen in het eerste jaar van mijn aantreden.

Graag hoop ik u daar te ontmoeten en/of op de Nieuwjaarsreceptie op 4 januari in de bekende ruimte onder de Openbare Bibliotheek.

Teun Stein
voorzitter

WANDELEN IN DE LAANSTRAAT 12 (slot)

Eerst een aanvulling op nr. 11. Achter de distilleerderij van Jansen was diens ijsfabriek annex opslagplaats. De ijsstaven werden door kolenhandelaar Koffrie met een vrachtauto bezorgd bij diverse slagers. Voor de ijsfabriek was een leeg terrein.

Op dit terrein, rechts van lunchroom 'Rentrée', werden in ca. 1933 vier winkelpanden onder één dak gebouwd: Laanstraat nrs. 89a, b, c en d. Diverse mensen hebben op de bovenetages gewoond. Na 89d komt de Laandwarsstraat, lang bekend als de 'Jeneversteeg'. Op nr. 89a was eerst een hoedenzaak (van de heren J. Voogd of A.L. Bal?), daarna, sinds ca. 1950, de zaak van de heer S.P. Crets, lijsten- en schilderijenwinkel, daarna was er kort een posterwinkel, in 1985 'Emmy's Bloemenzaak' en sinds 1996 de firma Voorn en Van Kleef, goud- en zilver-smederij en -winkel.

In 89b en c vestigde kapper J. Manifarges in ca. 1935 respectievelijk een herensalon en een damesalon. Hij woonde erachter en -boven. In 1939 kocht hij perceel 89c; in de notariële akte staat een clause (=bindende voorwaarde), waaruit blijkt dat er 75 jaar geen slagerij in mag worden gevestigd! Bijna zeker zit slager Th. Blom uit de Laanstraat hierachter, een eerdere eigenaar van dit pand/deze panden. Sinds 1986 zit in 89b de heer E. Koster met 'Boomer fashion'. Na de dood van Manifarges sr. kwam zijn zoon Rick in 1969 in de zaak van zijn moeder. Hij werd in 1975 eigenaar en werkt er nog steeds met zijn vrouw.

In 89d zat eerst kolenhandelaar J. de Ruig, vanaf ca. 1940 tot ca. 1984 de naaimachinehandel van de heer G. Schrijver. Daarna waren er kort een antiekzaak en een cadeauwinkel. Ook was het een tijdje een 'filiaal' van 'Veerkamp'. Sinds 1996 is er de kinderschoenenwinkel 'Kiddy' van de heer B.J.M. Ruigrok.

Waar nu bedden- en linnenspecialzaak 'Veerkamp' is, was begin twintigste eeuw kledingwinkel 'Au bon marché' (foto volgende pagina) van de heer G.M.C. Smit, sinds ca. 1930 van de dames C. Middelkoop, die het pand enigszins lieten verbouwen. In deze chique zaak verkocht men 'hoeden & petten, parapluïes & parasols, kinderconfectie & damesblouses, sportartikelen en natuurwollen ondergoederen van Jansen en Tilanus'. Deze winkel zat eerst op de hoek tegenover Hendricksen, wat nu bloemenzaak 'De Mengerij' is. De heer N.S. Veerkamp uit Amstelveen zette zijn schoonzoon E.J.H. Dohmen in 1953 in het oude pand nr. 91. Deze liet dit in 1967 afbreken en een jaar later stond er een moderne winkel voor in de plaats.

Kledingzaak 'Au bon marché' in de jaren twintig van de vorige eeuw

Naast 'Veerkamp' zat in de jaren dertig van de vorige eeuw de comestibleszaak 'De Betuwe' van de heer W. Bannink, met een opslagplaats aan de Laandwarsstraat. Na hem zat er winkelier Van de Rijst. Vanaf 1954 was de zaak van de heer J. Blonk. Van 1974 tot ca. 1980 was er de viszaak van de heren Hogenbirk, later van H. Bos, daarna 'Alie's babyzaak' en 'Let's dig it', waar men T-shirts bedrukte. Sinds 2001 is er 't Duveltje', kinder- en tienermode van de dames Schouten.

Op nr. 95 vinden we in 1902 een snoepwinkeltje, daarna tientallen jaren schoenmaker Joh. C. Hendrixx, die er ook woonde, later zijn zoon T.J. Het was toen een winkel waar men via een binnenplaatsje bij de schoenmakerij kwam, met een uitgang in de Laandwarsstraat. Daarnaast, op nr. 97, was een woonhuis, waar in ca. 1930 eerst de weduwe Dirxks woonde en vanaf ca. 1934 de heer H. Luif. Ca. 1948 was op nr. 97 de schoenwinkel van Hendrixx. Later liet hij van twee panden een winkel maken. In 1968 kwam 'Hof E.C. Shoes' van de heer J.M.L. Hof, die de winkel, binnenplaats en werkplaats tot één modern winkelpand liet verbouwen.

Ooit werden ook de woonhuizen 99 en 101 tot één pand verbouwd, waarin in ca. 1920 juwelier, opticien en klokkenmaker D. Daniëls zich vestigde. In ca. 1954 werd deze zaak overgenomen door de heer en mevrouw M. Ooitink, later met hun schoonzoon H. Roest. In 1998 werd het pand weer in tweeën gesplitst: links 'Hem en Hen', woon- en tuindecoratie, sinds mei 2002 'Thepanom' (=knielende engel, figuur uit de Thaise mythologie), Asian arts en Crafts. Het is de cadeauwinkel van de heer Paul Christiaans, die daarvoor vier jaar naast stomerij 'Caronette' zat. Rechts kwam in 1998 bloemenzaak 'froggy', die nu verhuisd is. In het pand ernaast, een cd-zaak, zat ooit Jamin. In 1987 kwam daar 'Impress', de cd- en audio-apparatuurzaak van de heer Kees van de Bor. In 1989 trok de heer J. Pol erin, die de zaak 'Pol audio' noemde. Daarna kwam cd-zaak 'Music-M-Store erin.

Op de hoek staat een groot pand uit 1886. Eerst was dat 'De goedkoop winkel', een zaak voor huishoudelijke artikelen, met veel reclame op de buitenmuren, later 'City Magazijn' genaamd. In de jaren twintig zat er fotograaf Voskuylen.

De feestelijke opening van huishoudartikelenwinkel 'De goedkoop winkel' in ca. 1890

Daarna kwam Jamin met de heer J.C. Dortmond, later met de heer J. van Vellinga, toen de kaaszaak van de heer Leo Scholten en van ca. 1989 tot 1994 'De Bourgondiër', een delicatessenzaak van de heer P. v.d. Reest. Nu is er eenzelfde winkel, genaamd 'Misjette', van de heer Paul Odijk.

Op de hoek ertegenover aan dezelfde kant was van ca. 1930 tot ca. 1960 de boekwinkel van de dames Boering gevestigd.

De boekwinkel van de dames Boering in 1943. Enkele panden verder is de gestreepte staf van kapper Ruifrok te zien en het uithangbordje van de winkel 'Bensdorp'

Later zat er kaashandel Schouten, van ca. 1974 tot ca. 1977 werkte er schoenmaker M. van Beusekom. In 1983 nam de heer M.F. Kars deze zaak over en verhuisde naar het woonhuis in hetzelfde pand erachter met een ingang aan de Nieuwstraat.

Aan de Laanstraatkant, op de hoek, zaten achtereenvolgens kinderkleding Van Kampen, een drukkerij en sinds 1982 acht jaar lang bloemenzaak 'Ageeth mille fleurs'. Onder mevr. G. Klop heette de zaak 'Mille fleurs' en vanaf 1998 heet ze 'De Mengerij', van de heer J. van Winsem.

Aan dit pand is uiterlijk nauwelijks iets veranderd, het lijkt veel op het 'nieuwe' gedeelte van boekhandel Den Boer. Zo hebben we gelukkig hier en daar in een winkelstraat met jarenlange vernieuwingsdrift toch nog een stukje verleden van ca. 1900 behouden.

Waar nu 'Caronette' is tot aan het pand van 'De Karseboom', was tot ca. 1930 bedrijfsruimte van stalhouderij Van der Heide. Sinds ca. 1930 staat er een nieuw pand met daarin een Singernaaimachinehandel van de heer W.C.H. Siegelaar. In 1965 kwam er de stomerij Clea-O-Droom, die haar hoofdvestiging in Hilversum had.

Vijftien jaar later kwam de familie Van Rixoord uit Bolnes naar Baarn om hier opnieuw met een stomerij te beginnen. Van Rixoord sr. noemde zijn Baarnse zaak naar zijn twee kinderen CARolien en ROel: 'Caronette'.

Ernaast zaten ooit een garen- en bandwinkeltje, een snoepwinkeltje, 'Robby's tapijten', een uitzendbureau, een muziekhandel, van 1998 tot 2002 de cadeauwinkel 'Thepanom' en sinds dit jaar 'Het tegelpaleis'. Daarnaast zaten achtereenvolgens kapper Ruifrok, brillenwinkel 'Spectacles', een sushibar, pizzeria 'Pino' en sinds mei 2002 pizzeria 'Bella Italia'.

Rechts van die pizzeria zit al jaren een broodjeszaak, nu al 14 jaar shormagrill-room 'Oase', daarvoor was er de winkel 'Bensdorp' van mej. A. van Oostrum, die later trouwde met de uit Amsterdam afkomstige kapper J.A.L. Jongbloed. Het pand waarin sinds 1989 'De Natuurwinkel' van mevrouw I. Westra zit, is betrekkelijk jong: het stamt volgens de gevelsteen uit 1969. Daarvoor was er sinds ca. 1933 de 'Fruithal' van de heer De Wilde.

Daarnaast was sinds ca. 1933 de meubelzaak van G. van Rossum, daarna van J. van Veldhuijsen, ook zat er 'Allerhande', een zaak die goederen uit failliete winkels verkocht. Daarnaast zit sinds een aantal jaren een snackbar, nu 'Broodjes Wong' geheten.

Op de hoek was bijna zeventig jaar ijzerhandel Gielen. De heer H.J. Gielen begon in 1883 als draadvlechter en smid in de Turfstraat, later ijzerhandel. In 1905 werd het pand aan de noordkant van de Laanstraat gebouwd, waar men daarna introk. Zijn kleinzoons, de gebroeders Gielen, zaten er tot 1954. Herman en daarna diens zoon Simon zaten er tot ca. 1973.

Etalage van ijzerhandel Gielen ter gelegenheid van het gouden winkeljubileum

Daarna kwam Davo erin. In ca. 1975 vestigde M. Quispel er het bruine café 'De viersprong' in. Vanaf ca. 1977 was er het café 'De zwarte kat' van de heer F. Geysendorpher, twaalf jaar later startte de heer F. v.d. Linden het jongerencafé 'De Karseboom'. Hiermee zijn we aan het einde gekomen van al het 'Wandelen in de Laanstraat'.

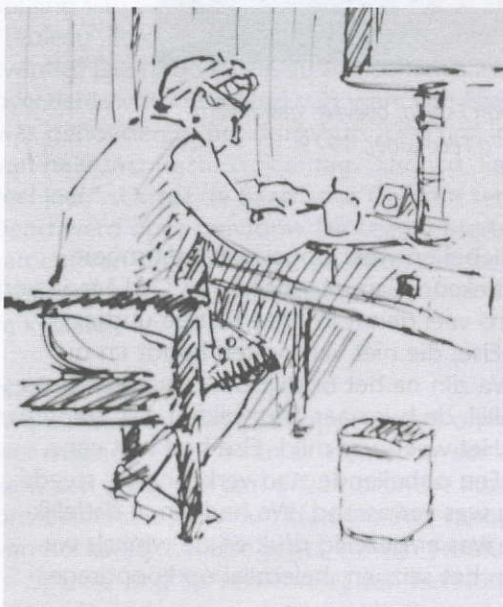
Frits Booy

Foto's: archief HBK en van de heer Han Giele
(met dank aan de dames Van Dijk-van Wijngaarden en Westra en de heren Van Dijk, Dohmen, Giele, Manifarges, De Ruiters en Sterneberg)

'EN NOG ZICH STREKT OF HET HEM NIET DEERT'

De bijzondere vriendschap van twee Baarnse schilderessen (deel 2)

'Bij het fraaiste nazomerweer in de trein gestapt op weg naar Karlsruhe. De lang geplande vakantie bij Edith is dan eindelijk werkelijkheid geworden. Dus ... TEE-biljetten gekocht en vooruit naar dit nieuwe reisdoel. Eerst in 't lokaaltje naar Utrecht. Genoeg tijd om over te stappen en dan in die fraaie TEE. Maar... in de coupé waar onze gereserveerde plaatsen zich bevinden, heeft een jonge Japanse familie de hele coupé in beslag genomen met enorm veel bagage. Het lukt met enig overleg en vertoon van onze biljetten dit gezin uit het compartiment te verdrijven. En dan zitten we tot ver in Duitsland rustig met ons beiden. Daarna loopt de trein vol. Op een annonce in een inlichtingenblad van de trein staat vermeld dat koffie en thee e.d. in de coupé gereserveerd worden. Maar ho... maar, niets daarvan! We zijn dan per slot in de restauratiewagen gegaan om daar wat te gebruiken. Duur... en niet de moeite waard! Thee met nare smaak, een nieuw soort mengsel, en de boterhammetjes ook niet bar lekker. Doen we nooit meer.

Else schrijft aan Monchy, schets door Estella in dagboek Bad Aachen 1981

Maar verder, om positief te zijn, de trein rijdt heerlijk. Er is luchtverwarming resp. -verkoeling, boven de zitplaatsen kleine lampjes, voor 't hoofd kussentjes en voor de voeten voetenbankjes (...). De vijfde dag is zondag. Een feestelijke dag met zon en eigen gebakken koek aan het ontbijt. En daarna gaan we met ons vieren Edith, Kuno, Else en ik met de auto de stad in om eerst een bezoek te brengen aan de Volkshochschule waarin een tentoonstelling gehouden wordt van de schilder en graficus Theo Sand, een in Karlsruhe woonachtig kunstenaar. Zeer mooi en interessant werk, komt in sommige opzichten met mij overeen en ik zie in hem eenzelfde streven, het zoeken naar een wereld buiten de werkelijkheid om.' 1

Over haar eigen werk zei Estella ooit: 'Ik laat me leiden door het neerzetten van lijnen op paneel of papier. Ik speel met het zoeken en plaatsen van de verhoudingen en probeer dan door de kleur tot een emotionele beleving te komen. Een enkele maal laat ik me verleiden tot het impulsief werken met kleurschakeringen, waarbij de lijn ondergeschikt is. Deze impulsen zijn van korte duur omdat het lijnenspel me als het ware tot de orde roept. De geometrisch abstracte kunst blijft een boeiend avontuur met de mogelijkheden van driehoek, vierkant en cirkel.'

*Portret van Estella, olieverf, gesigneerd
r.o. Else vd Feer-Ladèr, 1979*

Hilferfingen, een ideaal vakantieoord

'Donderdag 23 aug '79. Lang geslapen allebei en weer opgestaan met mooie muziek, een Beethovenkwartet en een onbekend klarinetconcert van Carl Maria von Weber. Die radio Suisse Romande geeft ons veel genot in onze rustige uurtjes. Vooral 's morgens is 't een uitkomst voor Else, die niet van praten houdt en nu niet vervuld wordt door mijn gebabbel. We zijn na het ontbijt direct naar de bushalte gewandeld, waar we bijna onmiddellijk de bus naar Thur pikten. We stapten midden in de stad uit. Een heerlijke stad! Het weer was mild. Else had niet eens een vestje aan, die heeft het altijd warm. Een onbekende stad verkennen is steeds weer een belevenis en deze kennismaking was verrassend. We hadden al dadelijk het gevoel hier op ons gemak te zijn. Het was er gezellig druk en de winkels waren natuurlijk, zoals in elke toeristenstad in het seizoen, helemaal op koopgrage vreemdelingen ingesteld.

Ons doel was het slot Schandau, waar een expositie te zien was. We kwamen er per taxi, want vanaf het midden der stad bleek het een flink eind gaans te zijn.

Via een "beeldig" park, beeldig in letterlijk zin, omdat de gazons verfraaid werden door moderne sculptures. Dorstig als we waren zochten we eerst het aardige restaurant op, dronken op het terras ons kopje koffie om daarna de tentoonstelling te bezoeken, die aan de voorkant op de eerste etage van het kasteel was ingericht. Via een rond gebogen brede trap, met sierlijk beeldhouwwerk afgewerkt, kwamen we bij Serge Brignoni, modern kunstenaar, voor ons onbekend, maar een ontdekking! We hebben met volle teugen genoten van dit prachtige werk van een groot kunstenaar, die zijn weg bewust naar een zeer eigen stijl heeft gevolgd, zich daarbij bedienend van vele technieken.²

'Herontdekking'

'Galerie Luberta komt de eer toe de 'herontdekking' van Else van der Feer Ladèr in gang te hebben gezet,' schreef het kunstblad 'Tableau' in december 1979; een stelling die wat bezijden de waarheid was.³

De schilderes Luberta Vrouwenfelder opende na haar vertrek uit Baarn op de Groenmarkt in Zutphen galerie Luberta, in 't Huys met de Luycken'. Zij organiseerde van 15 december 1979 tot en met 19 januari 1980 een overzichtstentoonstelling van werk van Else van der Feer Ladèr. Twee illustraties in dit artikel in 'Tableau' lieten de grote klasse zien van Elses werk in het begin van de jaren twintig. Die hoge kwaliteit was echter al (en nog beter) te zien geweest op de overzichtstentoonstelling van werk van Else, die twee jaar daarvoor, in juli 1977, was gehouden in het dorps huis 'De Furs' in de Lage Vuursche ter gelegenheid van haar tachtigste verjaardag. 'Else v.d. Feer Ladèr: hoogtepunt in Baarns cultureel jaar,' schreef de Baarnsche Courant terecht.⁴ De tentoonstelling - die geopend werd door mevrouw De Leeuw-Mertens - benadrukte het spontane temperament van de schilderes, de vlotte penseelstreek, het weglaten van details in haar schilderijen, de grote betekenis van kleur in haar werk maar vooral de onmiskenbare kwaliteit ervan.⁵

Naar Rockanje

'Vrij plotseling is het plan opgekomen om er een paar dagen op uit te trekken. Na vier maanden ziekte van E. moeten er eens frisse neuzen gehaald worden en dat kan toch zeker wel aan onze hollandse kust. Dus... Rockanje! Onbekend voor ons beiden (...). En nu zitten we dan vanavond op deze 31ste mei in het Badhotel van Rockanje(...). Else zegt: 'we zijn erholungsbedürftig.' Na een uur 'weggezakt' te zijn, op weg ter verkenning van het dorpje.

Dat blijkt toch nog een aardig eindje weg te liggen, maar we namen dan ook de grootste omweg om er te komen. (...) Maandag, 2 juni 1980. Na het ontbijt konden we een excursie maken naar Brielle, waaraan we niet hebben deelgenomen, om-

dat we de middagtocht naar Middelburg wilden meemaken (...). In Middelburg stopte de bus vlakbij de Stadsschouwburg en de bekende Koepoort. Ook Miniatuur Walcheren, een soort Zeeuws Madurodam, was hier gesitueerd. We lieten dit echter liggen. Na de lange rit lokte een koele drank en die vonden we in het restaurant van de Abdij. Else was verrukt van wat ze allemaal te zien kreeg. Het vriendelijke Middelburg, dat zo gehavend uit de tweede Wereldoorlog tevoorschijn kwam, nu helemaal hersteld van de wrede wonden, middelpunt van het eiland Walcheren met als hart de markt met dat wonderschone gebouw het Raadhuis. Hoe goed herinner ik me nog deze markt van vroeger, toen mijn weg van huis, van de Gortstraat, naar de kleuterschool leidde! Maar het huisje van mijn grootouders zou ik nooit meer terug kunnen vinden, evenals mijn geboortehuis op de Burg. Dat alles is verdwenen, verwoest door de bombardementen. Gortstraat K 24, een huis met een lange marmeren gang een voordeur met een koperen klopper en achter het huis een smalle tuin, waarin een rotsblok en een schommel. Wat heb ik daar heerlijk gespeeld.' ⁶

Een weekje Bad Aachen

'Een tentoonstelling krijgt altijd een extra boeiend aspect als er uit de geëxposeerde werken een ontwikkeling valt af te lezen,' aldus de Graafschapsbode van 19 maart 1981. Luberta Vrouwenfelder combineerde tot 12 april van dat jaar in haar galerie in Zutphen het werk van Estella en dat van twee keramisten. De opening van de tentoonstelling werd verricht door de schrijfster Hella Haasse, een vriendin van Estella. In haar openingstoespraak merkte zij o.a. op dat de schilderijen van Estella haar soms aan gebrandschilderde ramen doen denken. 'Andere, ten dele abstracte, roepen de suggestie op van kijken door een beslagen ruit. Er zijn tekeningen met een duidelijke gevoelswaarde: twee vogeltjes die op een tak een liefdesliedje zingen, begeleid door een vogel met een viool. Aquarellen die Holland als waterland in al zijn somberheid tonen met druipende wolken boven een zwarte stad. Maar ook kleurrijke olieverfcomposities die een blijmoedig getuigenis afleggen van haar zoeken naar doorbrekend licht.' ⁷

Ook na deze tentoonstelling, die in april eindigde, was het tijd voor beide schilders om op reis te gaan en zo de vermoeienissen rond de expositie van zich af te schudden.

'Gistermiddag hier in het Parkhotel aangekomen na een warme en toch op 't laatst ietwat vermoeiende tocht met de Honda VM (Victoria Maria). Aan haar lag het niet, dat we het rijden zat werden, maar het was warm en door de binnenroutes die we namen verder dan we gedacht hadden. En binnen de stadsgrenzen ook nog een toer het hotel te vinden! 't Lijkt op een kaart zo gemakkelijk maar begin

er eens aan. Je bent de straat die je moet inslaan voorbij eer je het weet. Omkeren kan niet. Nou ja ... we zijn er gekomen en het is dan wel een super de luxe be-
huizing. Kamer 151 met alles wat erbij hoort, ook radio en tv. Het avondeten viel tegen, het ontbijt weer prima. En de vele zitjes overall, zo fraai verzorgd, bovendien diverse knopjes om op te drukken en dan verschijnt er wel deze of gene om wensen te vervullen. Het dames-personeel is beleefd en vriendelijk. Onder het manvolk hier en daar een brompot. Else is dat gewend, neemt ze in de maling en zie ... ze veranderen als bij toverslag. Ik kan dat niet, ik ben een sull!

*Schets door Estella in haar dagboek
van hun reis naar Bad Aachen 1981*

Na een verrukkelijke nacht zijn we na het ontbijt in het Kurpark gaan wandelen. Fraai weer, in de zon warm, in de schaduw koel. Het park ligt achter het hotel en achter het Spielcasino, met tennisbanen en speelweiden en vele mooi aangelegde wandelpaden. We wandelden op ons gemak en gelukkig wil Else niet al te veel ondernemen, eerst helemaal de vermoeidheid kwijtraken. (...)

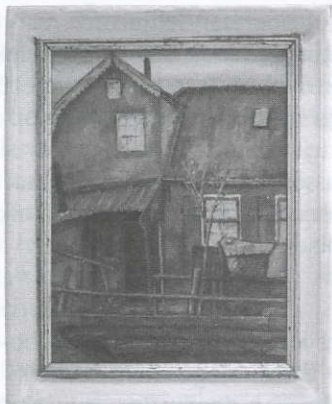
Anders een mooi boek gevonden in het boekhandeltje van

het hotel over de standbeelden en de beeldhouwwerken (...). Ik ben er dolgelukkig mee, want er staan op straat meesterwerken. Het lijkt wel of deze beelden met het leven van de Akense bevolking meedoen. Zo'n meisje bijvoorbeeld, gezeten op een muurtje lijkt of ze daar ..hup.. even is opgesprongen. En het groepje "Menschen spreken miteinander". Ze staan daar tussen het publiek in. En dan "Der Straszenkehrer", die pardoes op een hoek van een straat de rommel bij elkaar veegt. Hij is van brons en niet gemakkelijk van zijn plaats te krijgen. Een boek om thuis vaak te bekijken.'⁸

Begin jaren '80 exposeerde Estella samen met andere kunstenaars o.a. in Bilthoven en in het Rosa Spierhuis in Laren. In 1989 stelde Estella negentien werken tentoon in 'Molendael', in de gangen en dagverblijven van de vierde verdieping van het Baarnse ziekenhuis. 'Maarschalkbos' haalde toen regelmatig kunst in huis, veelal van Baarnse kunstenaars, in samenwerking met en op advies van de Baarnse schilderes Jacoba Babtisten.

Belangrijk was de verschijning in 1991 van een fraaie monografie over - in het bijzonder - de vroegste jaren (de periode 1917-1921) van Else van der Feer La-dèrs schilderwerk, een scriptie waaraan Estella schriftelijk haar medewerking verleende. Een verzorgde uitgave met fraaie foto's van Elses vroege werk. De informatie in dit boek had de schrijfster, toen een jonge studente in de kunstgeschiedenis, Nicole Seidensticker-Delius, hoofdzakelijk van Elses nicht Liselotte Heise gekregen. Aardig detail is dat Estella bemerkte dat in het boek haar de verantwoordelijkheid voor en de organisatie van de overzichtsexpositie van werk van Else (in 1977 in de 'Furs') zou worden toegeschreven, terwijl de Baarnse kunstenaarsvereniging die eretentoonstelling had georganiseerd! Het is tijdig door haar rechtgezet.

In het Mondriaanjaar (1994) kreeg Estella een viertal exposities, in gezelschap van de andere generaties constructivisten (Hans van Rhoon en Henk van Trigt), onder de titel 'Drie generaties constructivisten'. In Gramsbergen in galerie Wop-pie's Deel, in galerie Mecenaz in Leiden, in Bergschenhoek in Arthome en in ga-lerie Kunst 2001 in Badhoevedorp. De tentoonstellingen kregen veel - meestal lokale - publiciteit, maar over de verkoop was Estella niet erg te spreken. Enkele jaren geleden kocht de kunstcommissie van de HKB twee werken van Estella den Boer. Een van de twee, een schilderij getiteld 'Het huisje van Geertje', voorstellende een huisje in Eemdijk, hing op de tentoonstelling in Groeneveld (zie foto).⁹ Bij het schilderij schreef Estella in 1944 de volgende regels:

*Het huisje van Geertje aan de Eemdijk',
olieverf, gesignd r.o. S. den Boer, 1944
(collectie Historische Kring Baerne)*

Voor Geertje,

Aan 't onversaagde van de dijk,
die langs het water gaat,
en die zich niet verplaatsen laat,
is het rechte van haar wil gelijk -
ze twijfelt nimmer in de daad
neemt door geen uitvluchten de wijk
ze is rechtschapen als de dijk
waaraan haar woning staat -
de dijk die 't water kan weerstaan
die elementendrift trotseert
waar alle stormen tegenslaan
en nog zich strekt of het hem niet deert
heeft zij haar kracht hieruit geleerd?

Na drie tentoonstellingen van Else van der Feer Ladèr in Bielefeld (in de jaren '80), een retrospectief van Estella in de galerie 'Stijl' in Arnhem en een tentoonstelling van haar ook in 2001 in het Amersfoortse museum voor concrete kunst 'Het Mondriaanhuis', met tegelijkertijd een bescheiden (maar goed geïllustreerde) monografie over Estella den Boer, is het verrassend dat nu van de beide schilderessen een deel van hun werk deze zomer weer in Kasteel Groeneveld werd getoond, op de enige plaats in onze gemeente waar dat goed kan en heel veel belangstelling verwacht mocht worden. De Baarnse 'Joffers' verdienen dat!

Gerard Brouwer

Noten:

- 1 uit dagboek reis naar Karlsruhe oktober 1978 door Estella den Boer;
- 2 uit dagboek reis naar Hilterfingen 1979 door Estella den Boer;
- 3 de herontdekking van haar werk was al gedaan op de geslaagde overzichtstentoonstelling van werk van Else van der Feer, die de Baarnse kunstenaarsvereniging in juni en juli 1977 organiseerde in het dorps huis 'De Furs' in de Lage Vuursche;
- 4 artikel in Baarnsche Courant van 4 juli 1977;
- 5 zie catalogus van deze tentoonstelling die haar werd aangeboden door de Vereniging van Beeldende Kunstenaars te Baarn;
- 6 uit dagboek van vakantie in Rockanje mei - juni 1980 door Estella den Boer;
- 7 zie De Graafschapsbode van 19 maart 1981;
- 8 uit dagboek van vakantie in Aken 1981 door Estella den Boer;
- 9 in de oorlogsjaren maakte Estella, op een van haar schilderstochten in Eemdijk, kennis met Geertje en Harmen Malestein. Zij woonden in een huis aan de dijk van de Eem, vlakbij het pontje

Geraadpleegde literatuur:

- Tableau, tweede jaargang no. 2, dec./jan. 1979/1980, blz 79;
- scriptie 'Else Lohmann Farbbekennnisse Das Malerische Werk der Bielefelder Künstlerin' door Nicole Seidensticker-Delius, Bielefeld, Westfalen Verlag GmbH, 1991;
- brochure van Das Verborgene Museum, Berlin 1991; voorpagina en pag. 14; Museumsjournal nr IV, 5e jaargang, oktober 1991, pagina's 76 en 77, uitgave van de Museumspädagogischer Dienst Berlin;
- artikel 'Een Baarnse expressioniste' door Hans Bronkhorst, in Baerne, 15e jaargang nr. 4, december 1991;
- artikel 'Else Lohmann kunstenaars (1897-1984)' door Hans Bronkhorst, in

Utrechtse biografieën 'Het Eemland, levensbeschrijvingen van bekende en onbekende Eemlanders', deel 2, onder redactie van Y.M. van den Akker e.a., Spou, Utrecht 1999;

- Stijl over 2000, catalogus/agenda van Galerie Stijl ter gelegenheid van zowel het tienjarig bestaan van de galerie als de jubileumtentoonstelling Galerie Stijl, Arnhem, september 1999;
- 'Estella den Boer licht, kleur, ruimte' schilderijen tekeningen en grafiek, door drs A. de Jongh-Vermeulen, Den Boer/De Ruiters, Middelburg 2001

Bronnen:

Gesprekken met Estella den Boer op 28 februari en 21 maart 2002

WIE WEET HET?

Sinterklaas en Zwarte Piet bezoeken in ca. 1924 de Westerschool van meester Pluim (naast Sinterklaas) in de Ferdinand Huycklaan. Wie kent er nog personen op deze foto? Graag melden aan Frits Booy (035 – 5417336).

Foto: archief van de heer Han Giele (met dank)

WIE IS DE BISSCHOP OP ONS STADSZEGEL?

In het Utrechts Archief bevindt zich een Baarnse akte van 1464. Dat document bevestigt een akkoord van het Baarnse stadsbestuur met het Kapittel van Sint Jan te Utrecht over de rechten op de venen aan de Vuursche. Aan die akte hangt 'vanwege burgemeyster, scepene, raet ende gemene bueren van Baarn onser stat segel'. Van dat zegel is indertijd een afgietsel gemaakt, zodat we het aandachtig kunnen bekijken. Een foto is hierbij afgedrukt.

*Stadszegel van Baarn van 1464 uit het Utrechts Archief
(Op de foto zijn de drie ballen moeilijk te zien)*

De voorstelling brengt ons tot een belangrijke voorlopige conclusie. We zien afgebeeld een zittende bisschop, die in zijn linkerhand zijn kromstaf vasthoudt. Rondom deze afbeelding is een randschrift met de Latijnse tekst: 'Sigillum Civitatis Barenis Traiectensis diocesis' (Zegel van de stad Baarn in het bisdom Utrecht). De vraag is nu: Wie is de bisschop die hier is afgebeeld? Één veronderstelling is, dat het de bisschop van Utrecht zou zijn, die immers al omstreeks

1350 aan Baarn stadsrechten zou hebben geschonken.

Die oorspronkelijke stadsbrief is niet bewaard gebleven. De akte ging door brand verloren. Maar in 1426 werden door 'Sueder van Culenborch bi der genaden Gots Bisscop te Utrecht' opnieuw de stadsrechten van Baarn bevestigd. Onder anderen door Pluim ¹ wordt aangenomen, dat Baarn, uit dankbaarheid voor de ontvangen stadsrechten, de beeltenis van de bisschop van Utrecht als stadswapen heeft aangenomen en dat de bisschop dus ook op het stadszegel is afgebeeld.

Drie gouden ballen

Maar een andere opvatting, die ik persoonlijk deel, is dat hier Sint Nicolaas, de bisschop van Myra, is afgebeeld. De kerk van Baarn was immers oorspronkelijk, tot de overgang naar de Reformatie in 1580, een Nicolaaskerk, zoals blijkt uit een aantekening van 6 augustus 1544 in het Register van de St. Pauls Leenen, waar gesproken wordt van 'de parochie van Sint Nicolaas in Baarn'. ²

Intussen heb ik een nieuw argument voor de stelling, dat op het stadszegel Sint Nicolaas is afgebeeld. Als je het afgietsel van het zegel met een vergrootglas nauwkeurig bekijkt, zie je links van het rechterbeen van de bisschop een piramide van drie bolletjes of ballen, die vaak op een afbeelding van St. Nicolaas te zien zijn. Dat attribuut verwijst naar de legende, dat Nicolaas, vóór hij bisschop werd, de drie dochters van een verarmde edelman, die ze voor de prostitutie had bestemd, voor dat lot gespaard had, door drie gouden ballen door het raam van hun woning te werpen, waarmee hij de meisjes ieder een bruidsschat bezorgde, zodat zij een eerzaam huwelijk konden aangaan. ³

De drie ballen op ons zegel bevestigen dan, dat we met Sint Nicolaas te maken hebben en niet met de bisschop van Utrecht.

Hans Bronkhorst

Noten:

1 T. Pluim, 'Uit de geschiedenis van Baarn'. Baarn, 1932. p. 24;

2 Hans Bronkhorst 'De oude naam van de Pauluskerk op de Brink', Baerne, 15de jaargang No 3. September 1991;

3 Prof. Dr. J.J.M Timmers, 'Christelijke symboliek en iconografie'.

*Het tolhuis aan de Eemweg, vóór en tijdens de sloop in 1958
Het is te hopen dat een dergelijk 'vandalisme' nooit meer zal plaatsvinden*

VERENIGINGSNIEUWS

Nieuwjaarsreceptie

Alle leden van de Historische Kring Baerne worden van harte uitgenodigd voor het bijwonen van onze traditionele Nieuwjaarsreceptie op zaterdag 4 januari a.s. van 15.00 tot 17.00 uur in onze verenigingsruimte, Burgemeester Penstraat nr. 2 en 4. Voor nieuwe leden is dit een mooie gelegenheid om kennis te maken met het bestuur en andere geïnteresseerden in de geschiedenis van Baarn.

Te koop in de Oudheidkamer van de Historische Kring:

nummers van het tijdschrift 'Baerne':

tot en met 1989 (indien voorradig)	gratis
1990 t/m 1993	€ 1,00
1994 t/m heden	€ 2,50
Bevrijdingsnummer	€ 4,30

kalenders	€ 2,25
archeologische publicaties	€ 2,25
'Van Baerne tot Baarn'	€ 18,15

Programma 2003:

4 januari	Nieuwjaarsreceptie van 15.00 – 17.00 uur (zie boven)
16 januari	Landgoederen en buitenplaatsen in Baarn, Soestdijk, Lage Vuursche en omliggende gemeenten dialezing door de heer J.C.M. Haan om 20.00 uur
4 februari	Oud en nieuw Baarn diavoorstelling door de heren J. Kruidenier en J. v.d. Tol om 20.00 uur in de kleine zaal
11 februari	Oud en nieuw Baarn diavoorstelling door de heren J. Kruidenier en J. v.d. Tol om 14.30 uur in de kleine zaal
18 februari	Oud en nieuw Baarn diavoorstelling door de heren J. Kruidenier en J. v.d. Tol om 20.00 uur in de kleine zaal
13 maart	Algemene ledenvergadering in 'De Speeldoos'
20 maart	De mythe van het Ei, muzikale dialezing door mevrouw E.W.G. van Muyen-van Maanen om 20.00 uur
10 april	Het huishouden in de oorlog voorbeeldlezing door de heer J. Fioole om 20.00 uur
11 mei	excursie naar Monnickendam en Hoorn

Alle lezingen, film- en diavoorstellingen vinden plaats in Cultureel Centrum 'De Speeldoos', Rembrandtlaan 35 in Baarn.

Leden per adres 2 kaarten gratis, niet-leden € 3,50 per persoon. Kaarten zijn aan de zaal verkrijgbaar en de zaal is open om 19.30 uur. Kaarten voor de diavoorstellingen zijn verkrijgbaar:

op maandag 13 januari 2003 van 14-16 uur en van 19-21 uur

op maandag 27 januari 2003 van 13-16 uur en van 19-21 uur

bij: mevrouw I. Roskamp, Spoorstraat 7, Baarn tel 035 5423483

mevrouw I. Huls, Wittelaan 8, Baarn, telefoon 035 5422974

Inleverdatum kopij maartnummer: 3 februari 2003

Aanwinsten Oudheidkamer:

Koffiekan met kraantje

Kruikje (gebruikten boeren bij het hooien)

Herinneringsbeker huwelijk Willem-Alexander en Maxima

Doos met bidprentjes

Projectie-apparaat

Briefpapier 'Baarn in beeld'

Grijs emaille petroleumstel

Grijs emaille melkkoker

Wit emaille maatkan van 1 liter

Bruin aardewerk theepotje

Herinneringskruikje (Bootz, 2x)

Tube Zebraline (kachelpotlood)

Theedoeken en kleedjes (2x)

Wasmiddelen uit de oorlog (4 pakjes)

Blik puddingpoeder 'De Toekomst'

Kop en schotel van het Badhotel

Toneelkijker uit de jaren '20

Kruitbusje, gebruikt bij de jacht

Vooroorlogse bril in koker van Van Doorm

Cliché van jachthaven 'Bestevaer'

Geboortetegel Prinses Irene

DICK ASSURANTIE- EN HYPOTHEEK ADVIES B.V. **PRINS**

BELASTINGVRIJ SPAREN

HYPOTHEKEN

Maatwerk tegen concurrerende rentepercentages

ASSURANTIE

Zeer goede voorwaarden tegen scherpe tarieven

PENSIOENEN

Belangrijk in verband met terugtrekkende overheid

JONGEREN TOEKOMST PLAN

Speciaal voor jongeren die een onbezorgde toekomst willen

Ons advies is gratis overdag en ook 's avonds

Tel. (035) 541 13 59

Fax (035) 541 00 63

**Nachtegaalhof 10
3741 WZ Baarn**

APOTHEEK JULIUS

Apothekers: *O.P. Hofkes, E. Hofkes-Dazert
en M.A. Smulders-de Jong*

**LAANSTRAAT 26
3743 BG BAARN
TELEFOON (035) 541 24 32**

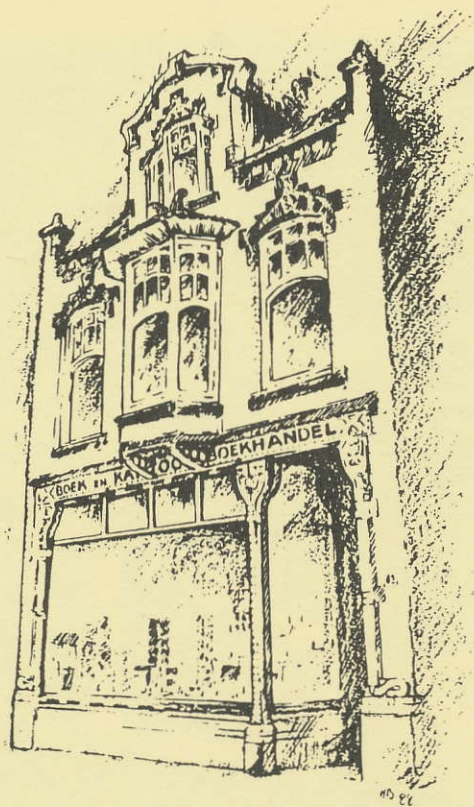

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

Sinds 1886

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 035 - 542 68 51

Fax 035 - 542 68 60

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken

10

Hist.K.Baerne,wkg.oudheidkam

Postbus 326

3740 AH BAARN